

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2023. június 8.*

„Előzetes döntéshozatal – Utazási csomagok és kapcsolódó utazási szolgáltatások – (EU) 2015/2302 irányelv – A 12. cikk (2)–(4) bekezdése – Utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondása – Elháríthatatlan és rendkívüli körülmények – A Covid19-világjárvány – Az érintett utazó által utazási csomag címén teljesített kifizetések megtérítése – Pénzben vagy ezzel egyenértékű módon történő megtérítés, valamely váltó útján (»utalvány«) – A megtérítés ezen utazó számára legkésőbb 14 nappal az érintett szerződés felmondását követően történő biztosításának kötelezettsége – E kötelezettségtől való ideiglenes eltérés – A nemzeti jog alapján meghozott és az említett kötelezettséggel ellentétes nemzeti szabályozást megsemmisítő határozat időbeli hatályának korlátozása”

A C-407/21. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Conseil d'État (Franciaország) a Bírósághoz 2021. július 2-án érkezett, 2021. július 1-jei határozatával terjesztett elő

az **Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir)**,

a **Consommation, logement et cadre de vie (CLCV)**

és

a **Premier ministre**,

a **Ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: A. Prechal tanácselnök (előadó), M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl és J. Passer bírák,

főtanácsnok: L. Medina,

hivatalvezető: D. Dittert egységvezető,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2022. június 1-jei tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: francia.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- az Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) és a Consommation, logement et cadre de vie (CLCV) képviselőjében R. Froger és A. Londoño López avocats,
- a francia kormány képviselőjében A. Daniel és A. Ferrand, meghatalmazotti minőségben,
- a belga kormány képviselőjében S. Baeyens, P. Cottin és T. Willaert, meghatalmazotti minőségben,
- a cseh kormány képviselőjében S. Šindelková, M. Smolek és J. Vlácil, meghatalmazotti minőségben,
- a dán kormány képviselőjében V. Pasternak Jørgensen és M. Søndahl Wolff, meghatalmazotti minőségben,
- az olasz kormány képviselőjében G. Palmieri, meghatalmazotti minőségben, segítői: F. Severi és M. Cherubini avvocati dello Stato,
- a szlovák kormány képviselőjében E. V. Drugda, S. Ondrášiková és B. Ricziová, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviselőjében B.-R. Killmann, I. Rubene és C. Valero, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2022. szeptember 15-i tárgyaláson történt meghallgatását követően, meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatássegélytésekről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2015. november 25-i (EU) 2015/2302 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2015. L 326., 1. o.) 12. cikkének az értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet az Union fédérale des consommateurs – Que choisir (UFC – Que choisir) és a Consommation, logement et cadre de vie (CLCV), valamint a Premier ministre (miniszterelnök, Franciaország) és a ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance (gazdasági, pénzügyi és gazdaságélénkítésért felelős miniszter, Franciaország) között az ordonnance n° 2020–315, du 25 mars 2020, relative aux conditions financières de résolution de certains contrats de voyages touristiques et de séjours en cas de circonstances exceptionnelles et inévitables ou de force majeure (bizonyos idegenforgalmi utazásokra és tartózkodásra vonatkozó szerződések elháríthatatlan és rendkívüli körülmények, illetve *vis maior* esetén történő megszűnésének pénzügyi feltételeiről szóló, 2020. március 25-i 2020–315. sz. rendelet; JORF, 2020. március 26., 35. sz. szöveg; a továbbiakban: 2020–315. sz. rendelet) hatáskörtúllépés miatti megsemmisítése iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

A 2015/2302 irányelv

3 A 2015/2302 irányelv (5), (31) és (46) preambulumbekzdése értelmében:

„(5) [...] Ezen a területen a valódi fogyasztói belső piac megteremtése érdekében össze kell hangolni az utazási csomagokra és az utazási szolgáltatásegyüttesekre vonatkozó szerződésekből fakadó jogokat és kötelezettségeket, helyes egyensúlyt alakítva ki a magas szintű fogyasztóvédelem, valamint a vállalkozások versenyképessége között.

[...]

(31) Szükséges, hogy az utazók – a várható költségmegtakarítások, valamint az utazási szolgáltatások más módon való hasznosításából származó bevétel figyelembevételével megállapított, megfelelő és indokolt mértékű lemondási díj megfizetése ellenében – az utazási csomag megkezdése előtt bármikor felmondhassák az utazási csomagra vonatkozó szerződést. Biztosítani kell továbbá számukra a jogot arra, hogy díjmentesen felmondhassák az utazási csomagra vonatkozó szerződést, amennyiben elháríthatatlan és rendkívüli körülmények lényegesen befolyásolják az utazási csomag teljesítését. Ez kiterjedhet például a háborúra és más olyan súlyos biztonsági problémára, mint a terrorizmus, valamint az emberi egészséget veszélyeztető jelentős kockázatokra, például az úti cél helyén terjedő súlyos betegségekre, továbbá a természeti katasztrófákra, például az árvizekre vagy a földrengésekre, illetve az olyan időjárási körülményekre, amelyek következtében lehetetlen az utazási csomagra vonatkozó szerződésben meghatározott módon biztonságosan elutazni a célállomásra.

[...]

(46) Szintén helyénvaló megerősíteni, hogy az utazók nem mondhatnak le az ezen irányelvből eredő jogaikról, továbbá hogy az utazásszervezők vagy az utazási szolgáltatás együttes igénybevétele elősegítő kereskedők nem mentesülhetnek kötelezettségeik alól arra hivatkozva, hogy csupán utazási szolgáltatóként, köztes szereplőként vagy más minőségben járnak el.”

4 Ezen irányelv 1. cikke kimondja a következőket:

„Ezen irányelv célja, hogy hozzájáruljon a belső piac megfelelő működéséhez és a fogyasztók lehető legegységesebb, magas szintű védelmének megvalósulásához azáltal, hogy az utazók és kereskedők közötti, utazási csomagokra és utazási szolgáltatás együttesekre vonatkozó szerződések tekintetében közelíti a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek bizonyos vonatkozásait.”

5 Az említett irányelv 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

[...]

6. »utazó«: minden olyan személy, akinek szándékában áll egy, ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződés megkötése, vagy egy ilyen szerződés alapján utazásra jogosult;

[...]

8. »utazásszervező«: olyan kereskedő, aki vagy amely közvetlenül vagy másik kereskedő közbeiktatásával vagy egy másik kereskedővel együtt utazási csomagokat állít össze és értékesít vagy kínál értékesítésre [...]

[...]

12. »elháríthatatlan és rendkívüli körülmények«: az ilyen körülményekre hivatkozó fél által nem befolyásolható olyan helyzet, és amelynek [helyesbítés: olyan helyzet, amelynek] következményeit valamennyi észszerű intézkedés megtétele esetén sem lehetett volna elhárítani;

[...]”

6 Ugyanezen irányelvnek „A harmonizáció szintje” címet viselő 4. cikke a következőket írja elő:

„Ha ez az irányelv másként nem rendelkezik, a tagállamok nem tarthatnak fenn és nem vezethetnek be nemzeti jogukban az ebben az irányelvben megállapított rendelkezésektől eltérő rendelkezéseket, ideértve az ezen irányelvben foglaltaknál szigorúbb vagy kevésbé szigorú rendelkezéseket is, amelyek az utazók eltérő szintű védelmét biztosítanák.”

7 A 2015/2302 irányelvnek „Az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondása és elállási jog az utazási csomag megkezdése előtt” című 12. cikke kimondja:

„(1) A tagállamok biztosítják, hogy az utazó az utazási csomag megkezdése előtt bármikor felmondhassa az utazási csomagra vonatkozó szerződést. Amennyiben az utazó e bekezdés szerint felmondja az utazási csomagra vonatkozó szerződést, kötelezhető arra, hogy megfelelő mértékű és indokolt lemondási díjat fizessen az utazásszervezőnek. [...] [...]

2. Az (1) bekezdésben foglaltak ellenére az utazási csomag megkezdését megelőzően az utazó lemondási díj fizetése nélkül jogosult felmondani az utazási csomagra vonatkozó szerződést, ha a célállomás helyén vagy annak közvetlen közelében olyan elháríthatatlan és rendkívüli körülmények merülnek fel, amelyek az utazási csomag teljesítését jelentős mértékben befolyásolják, vagy lényegesen befolyásolják az utasoknak a célállomásra való szállítását. Az e bekezdés szerinti, az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondása esetén az utazó a csomag fejében befizetett teljes összeg visszafizetésére jogosult, de további kártérítésre nem.

3. Az utazásszervező felmondhatja az utazási csomagra vonatkozó szerződést és visszafizetheti az utazónak az általa az utazási csomag fejében befizetett teljes összeget, anélkül, hogy további kártérítést kellene fizetnie, amennyiben:

[...]

b) az utazásszervezőt elháríthatatlan és rendkívüli körülmények gátolják a szerződés teljesítésében, és indokolatlan késedelem nélkül, az utazási csomag megkezdése előtt értesíti az utazót a szerződés felmondásáról.

4. Az utazásszervező visszafizeti a (2), illetve (3) cikk [helyesbítés: (2), illetve (3) bekezdés] szerint megtérítendő összegeket az utazónak, az (1) bekezdés alkalmazása esetében pedig megtéríti az utazó által vagy nevében az utazási csomag fejében befizetett teljes összegnek a megfelelő lemondási díjjal csökkentett értékét. Az utazó részére való visszafizetést, illetve megtérítést indokolatlan késedelem nélkül, de legkésőbb az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követő 14 nappal teljesíteni kell.

[...]

8 Ezen irányelv „Az irányelv kötelező jellege” című 23. cikke ekként rendelkezik:

„[...]

(2) Az utazók nem mondhatnak le az ezen irányelvet átültető nemzeti intézkedések révén őket megillető jogokról.

(3) Az utazóra nézve nem kötelező erejűek azok a szerződéses megállapodások vagy az utazó által tett olyan nyilatkozatok, amelyek közvetlenül vagy közvetve ahhoz vezetnek, hogy az utazók lemondanak az ebből az irányelvből eredő jogaikról, vagy e jogok korlátozását eredményezik, illetve amelyek célja, hogy megkerüljék ezen irányelv alkalmazását.”

Az (EU) 2020/648 ajánlás

9 A Covid19-világjárvánnyal összefüggésben törölt utazási csomagok és szállítási szolgáltatások visszatérítésének alternatívájaként az utasok és az utazók részére felkínált utalványokról szóló, 2020. május 13-i (EU) 2020/648 bizottsági ajánlás (HL 2020. L 151., 10. o.) (9), (13)–(15), (21) és (22) preambulumbekkezdése kimondja:

„(9) A [2015/2302] irányelv [...] úgy rendelkezik, hogy amennyiben egy szervezett utazást »elháríthatatlan és rendkívüli körülmények« miatt törölnék, az utazók indokolatlan késedelem nélkül, de legkésőbb a szerződés megszüntetését követő 14 napon belül jogosultak az utazási csomagért befizetett összegek teljes visszatérítésére. Ebben az összefüggésben az utazásszervező utalvány formájában is felajánlhatja a visszatérítést az utazónak. Ez a lehetőség azonban nem fosztja meg az utazókat azon joguktól, hogy inkább a pénzübeni visszatérítést válasszák.

[...]

(13) A Covid19-világjárványhoz köthető sok utazástörlés fenntarthatatlan pénzforgalmi és bevételi helyzetet idézett elő a közlekedési és az utazási ágazatban. Az utazásszervezők likviditási problémáit tovább súlyosbítja, hogy az utazási csomag teljes árát vissza kell téríteniük az utazónak, miközben ők maguk nem mindig kapnak visszatérítést az utazási csomag részét képező, előre fizetett szolgáltatásokért. Ez de facto azt eredményezheti, hogy az utazási ökoszisztéma szereplői méltánytalanul osztoznak a terheken.

- (14) Ha az utazásszervezők vagy az üzemeltetők fizetése képtelenné válnak, fennáll a veszélye annak, hogy sok utazó és utas egyáltalán nem kap visszatérítést, mivel az utazásszervezőkkel és az üzemeltetőkkel szembeni követeléseik védelme nem biztosított. Ugyanez a probléma merülhet fel a vállalkozások közötti piaci tevékenységek viszonylatában is, ahol az utazásszervezők az előre fizetett szolgáltatások visszatérítéseként utalványt kapnak az üzemeltetőktől, amely üzemeltetők később fizetése képtelenné válnak.
- (15) Az utalványok vonzóbbá tételével növelni lehetne azok elfogadottságát az utasok és az utazók körében mint a pénzügyi visszatérítés egyik alternatívája. Ez könnyíthetné az üzemeltetők és az utazásszervezők likviditási problémáin, és végső soron az utasok és az utazók érdekeinek védelmét szolgálná.

[...]

- (21) Az utazási és a közlekedési ágazat szereplőinek esetleges további likviditási szükségleteit illetően [az Európai] Bizottság 2020. március 19-én az állami támogatási intézkedésekre vonatkozó ideiglenes keretet fogadott el a gazdaságnak a jelenlegi Covid19-járvánnyal összefüggésben való támogatása céljából, hogy a Szerződés 107. cikke (3) bekezdésének b) pontja alapján segítse a tagállamok gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetését. [...]
- (22) Az ideiglenes keret elvben minden ágazatra és vállalkozásra vonatkozik, beleértve a közlekedési és utazási vállalkozásokat is, és elismeri, hogy a közlekedés és az utazás a leginkább érintett ágazatok közé tartozik. Célja, hogy például a közvetlen támogatások, adókedvezmények, a kölcsönökhöz nyújtott állami garanciák és a támogatott állami kölcsönök lehetővé tétele révén orvosolja a vállalkozások likviditási problémáit. [...] A tagállamok ennek kapcsán dönthetnek úgy, hogy a közlekedési és idegenforgalmi ágazat szereplőit is támogatják annak érdekében, hogy az utasok és a fogyasztók jogai védelmének, illetve az utasok és az utazók egyenlő bánásmódjának biztosítása érdekében teljesíteni lehessen a Covid19-járvány miatti visszatérítési igényeket.”

10 Ezen ajánlás 1. pontja értelmében:

„Ez az ajánlás azokra az utalványokra vonatkozik, amelyeket az üzemeltetők vagy az utazásszervezők a pénzügyi visszatérítés alternatívájaként és az utas, illetve utazó önkéntes beleegyezésével felajánlhatnak az alábbi körülmények fennállása esetén:

- a) az üzemeltető vagy az utazásszervező 2020. március 1-je után a Covid19-világjárványhoz kapcsolódó okokból törli az utazást, a következő rendelkezésekkel összefüggésben:

[...]

5) az (EU) 2015/2302 irányelv 12. cikkének (3) és (4) bekezdése;

[...]”

A francia jog

- 11 A 2020–315. sz. rendeletet a francia kormánynak a 2020. március 23-i 2020–290. sz. törvény által a Covid19-járvány kitörésének kezelése érdekében biztosított felhatalmazás (JORF, 2020. március 14., 2. sz. szöveg) alapján fogadták el azzal a kinyilvánított céllal, hogy „figyelembe kell venni a

[Covid19-]járvány terjedésének gazdasági, pénzügyi és társadalmi következményeit, valamint az e terjedés korlátozása érdekében hozott intézkedések következményeit, különösen a gazdasági tevékenységet folytató természetes és jogi személyek tevékenysége megszűnésének és a foglalkoztatásra gyakorolt hatásainak a megelőzése és korlátozása érdekében”.

- 12 A 2020–315. sz. rendelet 1. cikkének II. pontja értelmében a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdését átültető francia jogi rendelkezésektől eltérve, amennyiben az utazások és tartózkodások értékesítésére irányuló szerződés keretében 2020. március 1. és szeptember 15. között „elállásra” kerül sor, az utazásszervező vagy a közvetítő a „megszüntetett szerződés” alapján teljesített valamennyi kifizetés megtérítése helyett olyan váltót ajánlhat fel, amelyet a megrendelő bizonyos feltételek mellett használhat fel. Ezen 1. cikk meghatározza azokat a feltételeket, amelyek mellett az utazó e váltó használatának elmaradása esetén jogosult e kifizetések teljes megtérítésére.
- 13 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az ilyen ajánlatot legkésőbb az érintett szerződéstől való „elállásról” szóló értesítést követő három hónapon belül kellett megtenni, és hogy ezen ajánlat ezt követően 18 hónapig volt érvényes. Az érintett kereskedő csak e 18 hónapos időszak lejártakor és a „megszüntetett szerződésben” előírttal azonos vagy azzal egyenértékű szolgáltatásnak az érintett ügyfél általi elfogadásának hiányában volt köteles az e szerződés alapján teljesített valamennyi kifizetés megtérítésére.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 14 Az alapeljárás felperesei, két fogyasztói érdekvédelmi egyesület a 2020–315. sz. rendelet megsemmisítése iránti kérelemmel fordultak a kérdést előterjesztő bírósághoz, azt állítva, hogy e rendelet rendelkezései sértették a 2015/2302 irányelv 12. cikkét, amely többek között előírja az érintett utazó arra vonatkozó jogát az utazási csomagra vonatkozó szerződés „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” felmerülése miatti felmondása esetén, hogy az ezen utazási csomag címén teljesített kifizetések teljes összegét legkésőbb az e felmondást követő 14 napon belül megtérítsék, és veszélyeztették az egységes piacon belüli szabad versenyt, valamint az ezen irányelv által követett harmonizációs célt.
- 15 A kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy a 2020–315. sz. rendelet rendelkezéseit az azokban említett szolgáltatók likviditásának és fizetőképességének megőrzése érdekében fogadták el egy olyan helyzetben, amelyben a Covid19-világjárvány miatt – amely egyszerre nemcsak Franciaországot és Európa országainak többségét, hanem szinte az összes kontinenst is érintette – több mint 7000 Franciaországban nyilvántartásba vett utazási és szállásadó szolgáltató, amelyeknek szembe kellett néznie a megrendelt szolgáltatások soha nem látott mértékű lemondásával és a megrendelési állomány szinte teljes összeomlásával, nagyon nehéz helyzetben találta magát, és amelyben az így lemondott szolgáltatásokra vonatkozó valamennyi kifizetés azonnali megtérítése e körülményekre tekintettel veszélyeztethette e gazdasági szereplők fennmaradását, következésképpen az érintett ügyfelek azon lehetőségét, hogy e kifizetések megtérítésében részesüljenek.
- 16 E bíróság ezenkívül pontosítja, hogy a francia vállalkozások által 2020. szeptember 15-ig, a 2020–315. sz. rendelet időbeli hatályának végéig kibocsátott váltók teljes összege 990 millió euró volt, ami az érintett ágazat rendes évi forgalmának 10%-át teszi ki.

17 E körülmények között a Conseil d'État (államtanács, Franciaország) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Úgy kell-e értelmezni [a 2015/2302 irányelv] 12. cikkét, hogy az az utazási csomagot biztosító utazásszervező számára a szerződés felmondása esetére előírja az utazási csomag címén fizetett teljes összeg pénzbeli visszafizetését, vagy úgy, hogy az megengedi az ezzel egyenértékű visszatérítést, különösen a befizetett összegekkel egyenlő összegű követelés formájában?
- 2) Abban az esetben, ha e visszatérítések pénzbeli visszafizetésként értendők, a Covid19-járványhoz kapcsolódó egészségügyi válság és annak az utazási szolgáltatókra – amelyek e válság miatt a forgalmuk 50 és 80% közötti mértékűre tehető csökkenését szenvedték el, és amelyek Franciaországban a bruttó hazai termék több mint 7%-át állítják elő, valamint az utazási csomagokat kínáló utazásszervezők esetében Franciaországban közel 11 milliárd eurós forgalom mellett 30 000 munkavállalót foglalkoztatnak – gyakorolt következményei indokolhatják-e, és adott esetben milyen feltételek mellett és milyen korlátokkal, az utazásszervezőt terhelő, [a 2015/2302 irányelv] 12. cikkének (4) bekezdésében előírt azon kötelezettségtől való ideiglenes eltérést, hogy az utazó számára a szerződés felmondásától számított tizennégy napos határidőn belül visszafizesse az utazási csomagért fizetett teljes összeget?
- 3) Az előző kérdésre adott nemleges válasz esetén, a fent említett körülmények között módosítható-e [a 2015/2302 irányelv] 12. cikkének (4) bekezdésével ellentétes belső jogi szöveg megsemmisítését kimondó határozat időbeli hatálya?”

Az első kérdéstről

- 18 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy amennyiben az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követően ezen utazás szervezője e rendelkezés alapján köteles teljesen megtéríteni az érintett utazónak az ezen utazási csomag fejében teljesített kifizetéseket, az ilyen megtérítés kizárólag e kifizetések pénzüsszeg formájában történő visszatérítését jelenti, vagy ellenkezőleg, az említett szervező választása szerint az említett kifizetések összegével megegyező váltó (vagyis „utalvány”) formájában is teljesíthető.
- 19 Emlékeztetni kell arra, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése feljogosítja az érintett utazót arra, hogy az utazás megkezdése előtt lemondási díj megfizetése nélkül felmondja az utazási csomagra vonatkozó szerződést, ha a célállomás helyén vagy annak közvetlen közelében olyan „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” merülnek fel, amelyek az utazási csomag teljesítését jelentős mértékben befolyásolják, vagy lényegesen befolyásolják az utasoknak a célállomásra való szállítását. Ezen utazási csomagra vonatkozó szerződés e (2) bekezdés szerinti felmondása esetén ezen utazó jogosult az említett utazási csomag fejében kifizetett összegek teljes megtérítésére.
- 20 Egyébiránt ezen irányelv 12. cikke (3) bekezdése b) pontjának megfelelően, ha az érintett utazásszervezőt elháríthatatlan és rendkívüli körülmények gátolják a szerződés teljesítésében, és indokolatlan késedelem nélkül, az utazási csomag megkezdése előtt értesíti az utazót a szerződés

felmondásáról, felmondhatja az utazási csomagra vonatkozó szerződést, és visszafizetheti az utazónak az általa az utazási csomag fejében befizetett teljes összeget, anélkül hogy további kártérítést kellene fizetnie.

- 21 Ezenkívül az említett irányelv 12. cikkének (4) bekezdése többek között pontosítja, hogy az említett utazónak járó megtérítést indokolatlan késedelem nélkül, de legkésőbb az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követő 14 nappal teljesíteni kell.
- 22 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság az első kérdést abban az összefüggésben teszi fel, hogy a francia kormány elfogadta a 2020–315. sz. rendeletet, amelynek 1. cikke lehetővé tette az utazásszervezők számára, hogy a 2020. március 1. és szeptember 15. között közölt „elállásokat” illetően oly módon tegyenek eleget megtérítési kötelezettségüknek, hogy az érintett utasnak legkésőbb az érintett utazási csomagra vonatkozó szerződéstől való „elállásról” szóló értesítéstől számított három hónapon belül utalványt ajánlanak fel az ezen utazási csomag fejében teljesített kifizetésekkel megegyező összegre, amely ajánlat 18 hónapig érvényes.
- 23 Azon kérdés megválaszolása érdekében, hogy e javaslat a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdése értelmében vett „megtérítésnek” minősülhet-e, mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy ez az irányelv nem tartalmazza a „megtérítés” fogalmának meghatározását.
- 24 Ezenfelül az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy azon kifejezések értelmét és terjedelmét, amelyekre az uniós jog semmilyen meghatározást nem ad, az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentésük szerint kell meghatározni, figyelembe véve azon szöveggörnyezetet, amelyben a kifejezéseket használják, és azon szabályozás célkitűzéseit, amelynek részét képezik (2021. március 18-i Kuoni Travel ítélet, C-578/19, EU:C:2021:213, 37. pont).
- 25 Az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentése szerint a „megtérítés” kifejezés arra utal, hogy valamely személynek olyan pénzösszeget fizetnek vissza, amelyet egy másik személynek kifizetett vagy előlegezett meg, és így ez utóbbi szempontjából azzal jár, hogy ezt az összeget vissza kell fizetnie az előbbinek. Ez a jelentés egyébként egyértelműen kitűnik a 2015/2302 irányelv 12. cikke (2) és (3) bekezdése teljes szövegéből, amely pontosítja, hogy a teljes megtérítés az utazási csomag címén „teljesített kifizetésekre” vonatkozik, ami ily módon eloszlat minden kétséget a megtérítés tárgyát illetően, amennyiben ez utóbbi egy pénzösszegre vonatkozik.
- 26 Ebből következik, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdése értelmében vett „megtérítés” fogalma alatt az utazási csomag címén pénzösszeg formájában teljesített kifizetések visszatérítését kell érteni.
- 27 Ezt az értelmezést nem cáfolja a szlovák kormány azon érve, amely azon alapul, hogy e fogalom tekintetében különösen a 2015/2302 irányelv 12. cikke (4) bekezdésének német és angol nyelvi változatában terminológiai különbséget tesznek egyrészt a kifizetések ezen irányelv 12. cikkének (1) bekezdése szerinti visszatérítése (angol nyelven „reimbursement”, német nyelven „Rückzahlung”), másrészt ezeknek az említett irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdése szerinti „megtérítése” (angol nyelven „refund”, német nyelven „Erstattung”) között, amennyiben e megtérítés e kormány szerint a pénzösszegetől eltérő formában történő kártalanítást is magában foglalja.

- 28 Az ilyen terminológiai különbségtétel ugyanis nemcsak hogy teljes mértékben összeegyeztethető e rendelkezések olyan értelmezésével, amely pénzüsszeg formájában történő visszatérítést foglal magában, hanem a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából az is következik, hogy egy uniós jogi rendelkezés valamely nyelvi változatának megfogalmazása nem szolgálhat e rendelkezés értelmezésének kizárólagos alapjául, illetve e tekintetben nem élvezhet elsőbbséget más nyelvi változatokkal szemben, mivel az említett rendelkezést valamely uniós jogi szöveg egyes nyelvi változatai közötti eltérés esetén azon szabályozás összefüggéseire és céljára tekintettel kell értelmezni, amelynek az a részét képezi (lásd ebben az értelemben: 2020. július 9-i Banca Transilvania ítélet, C-81/19, EU:C:2020:532, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 29 Márpedig a 2015/2302 irányelv 12. cikke (2) és (3) bekezdésének kontextusa, valamint ezen irányelv célja csak megerősíti a jelen ítélet 26. pontjában elfogadott szó szerinti értelmezést.
- 30 Ami ugyanis egyrészt e rendelkezés összefüggéseit illeti, az a tény, hogy ezen irányelv 12. cikkének (4) bekezdése értelmében a megtérítésnek legkésőbb az érintett utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követő 14 napon belül meg kell történnie, arra utal, hogy e megtérítésnek pénzüsszeg formájában kell megtörténnie, amennyiben e határidő annak biztosítására irányul, hogy röviddel e szerződés felmondását követően ismét szabadon rendelkezessen azzal az összeggel, amelyet ezen utazási csomag ellentételezése céljából kifizetett. Ezzel szemben az ilyen határidő előírása kevésbé lenne hasznos, ha az említett utasnak meg kellene elégednie egy utalvánnyal vagy más halasztott szolgáltatással, amelyet mindenestre csak e határidő lejártát követően vehetne igénybe.
- 31 Egyébiránt, amint arra a főtanácsnok az indítványának 26. pontjában lényegében szintén rámutatott, az a tágabb összefüggés, amelybe a 2015/2302 irányelv illeszkedik, nevezetesen az utasok jogainak és a fogyasztóvédelem területének összefüggései, nyilvánvalóvá teszi, hogy amikor az uniós jogalkotó az e területre vonatkozó adott jogalkotási aktusban előírja annak lehetőségét, hogy valamely pénzüsszeg megfizetésére vonatkozó kötelezettséget más formában nyújtott szolgáltatással – például utalványok felajánlásával – váltsák fel, ezt a lehetőséget e jogalkotási aktus kifejezetten előírja. Az, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének szövege egyáltalán nem tartalmaz ilyen lehetőségre való utalást, azt látszik megerősíteni, hogy e cikk kizárólag a pénzüsszeg formájában történő visszatérítésekre vonatkozik.
- 32 Másrészt ami a 2015/2302 irányelv által kitűzött célt illeti, ezen irányelv (5) preambulumbekzdésével összefüggésben értelmezett 1. cikkéből kitűnik, hogy az a belső piac megfelelő működéséhez és a fogyasztók lehető legegységesebb védelmének megvalósulásához való hozzájárulásban áll (lásd ebben az értelemben: 2023. január 12-i FTI Touristik [Utazási csomag a Kanári-szigetekre] ítélet, C-396/21, EU:C:2023:10, 29. pont).
- 33 A szóban forgó irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdése által az utazók számára biztosított megtérítéshez való jog megfelel az irányelv által követett fogyasztóvédelmi célnak, így az e 12. cikk értelmében vett „megtérítés” fogalmának olyan értelmezése, amely szerint az érintett utasnak joga van ahhoz, hogy a szóban forgó utazási csomag címén kifizetett összegeket pénzüsszeg formájában térítsék meg a számára, amellyel szabadon rendelkezhet, alkalmasabb arra, hogy hozzájáruljon az érdekei védelméhez, és következésképpen e cél megvalósításához, mint az az értelmezés, amely szerint elegendő, ha az érintett utazásszervező utalványt vagy más késleltetett kártalanítást kínáljon a számára.

- 34 Ez nem érinti az utazási csomagra vonatkozó szerződésben részes utazó azon lehetőségét, hogy a pénz formájában történő megtérítés helyett önkéntes alapon utalványt fogadjon el, amennyiben ez a lehetőség nem fosztja meg őt az e megtérítéshez való jogától, amint az a 2020/648 ajánlás (9) preambulumbekzdésében szerepel.
- 35 A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amennyiben az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követően az utazási csomag szervezője e rendelkezés értelmében köteles teljesen megtéríteni az érintett utazónak az említett utazási csomag fejében teljesített kifizetéseket, az ilyen megtérítés kizárólag e fizetések pénzösszeg formájában történő visszatérítését jelenti.

A második kérdéstről

- 36 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében az utazási csomagok szervezői – az utazási csomagra vonatkozó szerződések teljesítését akadályozó globális egészségügyi válság kitörésével összefüggésben – ideiglenesen mentesülnek azon kötelezettségük alól, hogy az érintett utazónak legkésőbb a szerződés felmondását követő 14 napon belül megtérítsék a felmondott szerződés alapján teljesített kifizetések teljes összegét, beleértve azokat az eseteket is, amikor az ilyen szabályozás célja annak elkerülése, hogy a várható visszatérítési követelések nagy száma miatt ezen utazásszervezők fizetőképessége olyan mértékben legyen befolyásolva, amely veszélybe sodorja létezésüket, és így módon megőrizze az érintett ágazat életképességét.
- 37 Előzetesen meg kell állapítani, hogy az első kérdésre adott válasza tekintettel a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja arra kötelezi az utazási csomagot nyújtó utazásszervezőket, hogy az érintett utazási csomagra vonatkozó szerződés alapján teljesített kifizetések teljes összegét pénzösszeg formájában térítsék meg az érintett utasoknak, amennyiben ezen utazási szerződést olyan „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” miatt mondják fel, amelyek akadályozzák az említett utazási szerződés teljesítését, vagy arra nézve jelentős következményekkel járnak.
- 38 Amint arra a jelen ítélet 22. pontja emlékeztet, a 2020–315. sz. rendelet 1. cikke a 2020. március 1. és szeptember 15. között, vagyis a nem sokkal a Covid19-világjárvány kitörése előtt kezdődő és néhány hónappal annak kitörését követően véget érő időszakban történt „elállások” esetén lehetővé tette az utazásszervezők számára, hogy legkésőbb az érintett utazási csomagra vonatkozó szerződéstől való „elállásról” szóló értesítéstől számított 3 hónapon belül utalványt kínálnak az érintett utazónak ahelyett, hogy az utazási szerződés alapján teljesített kifizetéseket pénz formájában térítené vissza a részére, és az ilyen visszatérítés csak az utalvány 18 hónapos érvényességi idejének lejártát követően válik kötelezővé.
- 39 Mivel a második kérdés lényegében arra irányul, hogy lehetővé tegye a kérdést előterjesztő bíróság számára annak értékelését, hogy az ilyen nemzeti rendelkezés összeegyeztethető-e az érintett utazásszervezőt terhelő, a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdésében és (3) bekezdésének b) pontjában bevezetett teljes megtérítési kötelezettséggel, e kérdés szükségképpen azon az előfeltevésen alapul, amely szerint e rendelkezés alkalmazási feltételei – különösen az „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” felmerülésére vonatkozó feltétel – a jelen ügyben teljesülnek.

- 40 A cseh, az olasz és a szlovák kormány arra hivatkozik, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja nem alkalmazandó az olyan globális egészségügyi válsággal összefüggésben, mint amelyet a Covid19-világjárvány okozott, mivel az ilyen esemény nem tartozik az e rendelkezés értelmében vett „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalma alá. Az e válság miatti felmondások tehát nem keletkeztethetnek jogot a felmondott utazási csomagok fejében teljesített kifizetések teljes megtérítésére.
- 41 Ennélfogva először is meg kell vizsgálni, hogy a Covid19-világjárványhoz hasonló globális egészségügyi válság a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja értelmében vett „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalma alá tartozhat-e, így e rendelkezés irányadó az olyan nemzeti szabályozás által érintett felmondásokra, mint a 2020–315. sz. rendelet 1. cikke.
- 42 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy e fogalmat a 2015/2302 irányelv 3. cikkének 12. pontja úgy határozza meg, mint „az ilyen körülményekre hivatkozó fél által nem befolyásolható olyan helyzet, és amelynek [helyesbítés: olyan helyzet, amelynek] következményeit valamennyi észszerű intézkedés megtétele esetén sem lehetett volna elhárítani”.
- 43 Egyébiránt ezen irányelv (31) preambulumbekzdése rögzíti az említett fogalom hatályát, pontosítva, hogy „[e]z kiterjedhet például a háborúra és más olyan súlyos biztonsági problémára, mint a terrorizmus, valamint az emberi egészséget veszélyeztető jelentős kockázatokra, például az úti cél helyén terjedő súlyos betegségekre, továbbá a természeti katasztrófákra, például az árvizekre vagy a földrengésekre, illetve az olyan időjárási körülményekre, amelyek következtében lehetetlen az utazási csomagra vonatkozó szerződésben meghatározott módon biztonságosan elutazni a célállomásra”.
- 44 Ezenkívül, amint arra a jelen ítélet 19. pontja emlékeztet, a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik, hogy „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” csak akkor igazolhatják az érintett utazó általi, őt az utazási csomag alapján teljesített kifizetések teljes megtérítésére feljogosító felmondást, ha azok „a célállomás helyén vagy annak közvetlen közelében” következtek be, és „jelentős mértékben befolyásolják, vagy lényegesen befolyásolják az utasoknak a célállomásra való szállítását”.
- 45 Noha az utazási csomagra vonatkozó szerződés megszüntetése szempontjából egy adott eseménynek az ezen irányelv értelmében vett „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalmába tartozó helyzetnek való minősítése szükségszerűen az adott ügy konkrét körülményeitől, különösen a konkrétan megállapodás tárgyát képező utazási szolgáltatásoktól, valamint ezen eseménynek a tervezett célállomás helyén megvalósuló következményeitől függ, ez nem változtat azon, hogy a Covid19-világjárványhoz hasonló globális egészségügyi válságot önmagában úgy kell tekinteni, mint amely e fogalom alá tartozhat.
- 46 Az ilyen esemény ugyanis nyilvánvalóan befolyásolhatatlan, és annak következményeit akkor sem lehetett volna elkerülni, ha minden észszerű intézkedést megtettek volna. Ez az esemény egyébként az említett irányelv (31) preambulumbekzdésében említett, „az emberi egészséget veszélyeztető jelentős kockázat” fennállására utal.
- 47 E tekintetben nincs jelentősége annak a ténynek, hogy ugyanezen irányelv 12. cikkének (2) bekezdéséhez hasonlóan e preambulumbekzdés a „súlyos betegségnek a célállomás helyén” való előfordulása példájára hivatkozva szemlélteti ezt a fogalmat, mivel ez a pontosítás nem arra irányul, hogy az „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalmát a helyi eseményekre

- korlátozza, hanem annak nyilvánvalóvá tételére, hogy e körülményeknek mindenképpen meg kell jelenniük többek között a tervezett célállomás helyén, és így jelentős következményekkel kell járniuk az érintett utazási csomag teljesítésére nézve.
- 48 E tekintetben, amint arra a főtanácsnok az indítványának 58. pontjában lényegében szintén rámutatott, ha valamely súlyos betegségnek a szóban forgó rendeltetési helyen való terjedése e fogalom alá tartozhat, ennek még inkább így kell lennie valamely súlyos betegség világszinten történő terjedése esetén, mivel e betegség hatásai e helyet is érintik.
- 49 Ezenkívül a 2015/2302 irányelv 12. cikke (2) bekezdésének és (3) bekezdése b) pontjának olyan értelmezése, amely szerint e rendelkezések kizárólag a helyi jelentőségű eseményekre alkalmazandók, kizárva a nagyobb terjedelmű eseményeket, ellentétes lenne egyrészt a jogbiztonság elvének érvényesülésével, mivel az ezen irányelv által e célból előírt elhatárolási kritérium hiányában az események e két kategóriája közötti különbségtétel homályos és változó lehet, ami végső soron azzal a következménnyel járna, hogy bizonytalanná tenné az említett rendelkezés által biztosított védelmet.
- 50 Másrészt ez az értelmezés nem lenne összhangban a 2015/2302 irányelv által követett fogyasztóvédelmi céllal. Ez ugyanis azt vonná maga után, hogy azok az utazók, akik helyileg körülhatárolt betegség megjelenésére hivatkozva mondják fel az utazási csomagra vonatkozó szerződésüket, nem lennének kötelesek felmondási díjat fizetni, míg azoknak az utasoknak, akik az említett szerződést a világszintű betegség megjelenése miatt mondják fel, ilyen költségeket kellene viselniük, ily módon az érintett utasok globális egészségügyi válság bekövetkezése esetén alacsonyabb szintű védelemben részesülnének, mint a helyileg körülhatárolt betegség megjelenése esetén.
- 51 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja értelmében vett „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalma magában foglalhatja a globális egészségügyi válság kitörését, e rendelkezés tehát irányadó az utazási csomagra vonatkozó szerződések felmondására, amennyiben az ilyen esemény következményein alapul.
- 52 Másodszor, a francia kormány mindazonáltal azzal érvel, hogy a Covid19-világjárványhoz kapcsolódó egészségügyi válsághoz hasonló helyzet olyan terjedelmű, hogy „*vis maior*” is minősül, amely fogalom olyan esetekre is kiterjedhet, amelyek jellemzői meghaladják a 2015/2302 irányelv 12. cikke (2) bekezdésének és (3) bekezdése b) pontjának elfogadása során figyelembe vett helyzeteket. E kormány ebből azt a következtetést vonja le, hogy ilyen esetek tekintetében a tagállamok e jogcímen eltérhetnek ettől a rendelkezéstől.
- 53 E tekintetben egyrészt emlékeztetni kell arra, hogy – amint az az állandó ítélkezési gyakorlatból következik – mivel a „*vis maior*” fogalma az uniós jog különböző alkalmazási területein nem bír azonos tartalommal, jelentését mindig arra a jogi háttérre tekintettel kell meghatározni, amelyben az joghatással jár (2017. január 25-i Vilkas ítélet, C-640/15, EU:C:2017:39, 54. pont).
- 54 Márpedig, amint azt a francia kormány maga is elismeri, az „elháríthatatlan és rendkívüli körülményeknek” a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja értelmében vett fogalma hasonlít a „*vis maior*” állandó ítélkezési gyakorlatban meghatározott fogalmához, vagyis amely rendkívüli és előre nem látható, az arra hivatkozón kívül álló körülményekre vonatkozik, amelyek következményeit kellő gondosság mellett sem lehetett volna elkerülni (2010. március 4-i Bizottság kontra Olaszország ítélet, C-297/08, EU:C:2010:115,

85. pont). Így annak ellenére, hogy ezen irányelv egyáltalán nem hivatkozik a *vis maiorra*, az „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalma konkretizálja a „*vis maior*” fogalmát az említett irányelv keretében.
- 55 Másrészt, amint arra a főtanácsnok az indítványának 55. pontjában szintén rámutatott, a 2015/2302 irányelv keletkezése, és különösen annak előkészítő munkálatai megerősítik, hogy az „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” említett fogalma felváltotta a 2015/2302 irányelv által hatályon kívül helyezett és felváltott, a szervezett utazási formákról szóló, 1990. június 13-i 90/314/EGK tanácsi irányelvben (HL 1990. L 158., 59. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 10. kötet, 132. o.) szereplő „*vis maior*” fogalmát.
- 56 Következésképpen az ezen irányelv 12. cikkének (2) bekezdése és (3) bekezdésének b) pontja értelmében vett „elháríthatatlan és rendkívüli körülmények” fogalma az említett irányelv alkalmazásában a „*vis maior*” fogalma kimerítő meghatározásának minősül.
- 57 Így a tagállamok nem tehetik meg, hogy *vis maiorra* hivatkozva, még ha csak ideiglenesen is, mentesítsék az utazási csomagok szervezőit a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdésében előírt megtérítési kötelezettségük alól, mivel *vis maior* címen sem e rendelkezés, sem ezen irányelv más rendelkezése nem ír elő kivételt az említett kötelezettség alól (lásd analógia útján: 2013. szeptember 26-i ÖBB-*Personenverkehr* ítélet, C-509/11, EU:C:2013:613, 49. és 50. pont).
- 58 A fentiekből következik, hogy az utazási csomagra vonatkozó szerződésnek a globális egészségügyi válság kitörése miatti felmondása esetén az érintett utazásszervezők kötelesek teljesen megtéríteni az érintett utazóknak az utazási csomag címén teljesített kifizetéseket az ezen irányelv 12. cikkének (4) bekezdésében előírt feltételek mellett.
- 59 Harmadszor, ami azt a kérdést illeti, hogy a 2015/2302 irányelv mindazonáltal lehetővé teszi-e a tagállamok számára, hogy a Covid19-világjárványhoz hasonló globális egészségügyi válság körülményei között mentesítsék az utazási csomagok szervezőit az ilyen megtérítési kötelezettség alól, meg kell állapítani, hogy ezen irányelv 4. cikkéből az következik, hogy eltérő rendelkezés hiányában az említett irányelv az érintett terület teljes harmonizációjára irányul, így a tagállamok nem fogadhatnak el az ugyanezen irányelvben meghatározottaktól eltérő rendelkezéseket, különösen az érintett utazók eltérő szintű védelmének biztosítására irányuló szigorúbb rendelkezéseket.
- 60 Ezenkívül a 2015/2302 irányelv 23. cikkének (2) és (3) bekezdéséből kitűnik, hogy az érintett utazók részére ezen irányelv alapján biztosított jogok kógens jellegűek.
- 61 Márpedig az utazásszervezők mentesítése azon kötelezettségük alól, hogy megtérítsék az érintett utasoknak az utazási csomag alapján teljesített kifizetéseket, ezen utazók védelmének a szóban forgó irányelv 12. cikke (2)–(4) bekezdéséből eredő szintje csökkenését vonja maga után, sértve a 2015/2302 irányelv 4. cikkét.
- 62 Következésképpen az olyan nemzeti szabályozás, amely mentesíti az utazási csomagok szervezőit a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdése alapján őket terhelő megtérítési kötelezettség alól, sérti e rendelkezést.

- 63 A szlovák kormány ugyanakkor arra hivatkozik, hogy a tagállamok a 2015/2302 irányelv végrehajtásával összefüggésben az ilyen szabályozás elfogadása céljából *vis maiorra* hivatkozhatnak, amennyiben a Covid19-világjárványhoz hasonló globális egészségügyi válsághoz kapcsolódó kedvezőtlen helyzet, és különösen az abból eredő, az idegenforgalmi ágazatot érintő pénzügyi következmények megakadályozzák őket abban, hogy teljesítsék az ezen irányelv végrehajtására vonatkozó kötelezettségüket.
- 64 E tekintetben először is hangsúlyozni kell, hogy a jelen ítélet 62. pontjában szereplő megállapításból az következik, hogy az ilyen nemzeti szabályozás sértheti a 2015/2302 irányelv minden egyes címzett tagállamát terhelő azon kötelezettséget, hogy az ezen irányelv által követett célnak megfelelően a nemzeti jogrendjükben megtegyenek minden szükséges intézkedést ezen irányelv teljes érvényesülésének biztosítása érdekében (lásd ebben az értelemben: 2022. július 12-i Nord Stream 2 kontra Parlament és Tanács ítélet, C-348/20 P, EU:C:2022:548, 69. pont).
- 65 Egyébiránt a Bíróság kimondta, hogy a belső nehézségektől való félelem nem igazolhatja a tagállam tartózkodását az uniós jog helyes alkalmazásától (2009. február 17-i Azelvandre ítélet, C-552/07, EU:C:2009:96, 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 66 Kétségtelen, hogy a Bíróságnak az EUMSZ 258. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárások keretében kialakított ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy ha valamely tagállam nem tett eleget az uniós jogból eredő kötelezettségeinek, nem kizárt, hogy az ilyen meg nem felelést illetően *vis maiorra* hivatkozzon.
- 67 E tekintetben az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, még ha a „*vis maior*” fogalma nem is feltételezi az abszolút lehetetlenséget, megköveteli, hogy a szóban forgó meg nem felelés rendkívüli és előre nem látható, az arra hivatkozón kívül álló körülményeknek legyen betudható, amelyek következményeit kellő gondosság mellett sem lehetett volna elkerülni, továbbá a *vis maiorra* csak az e nehézségek orvoslásához szükséges ideig lehet hivatkozni (lásd ebben az értelemben: 2001. december 13-i Bizottság kontra Franciaország ítélet, C-1/00, EU:C:2001:687, 131. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2010. március 4-i Bizottság kontra Olaszország ítélet, C-297/08, EU:C:2010:115, 85. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 68 Márpedig, még ha feltételezzük is, hogy ezt az ítélkezési gyakorlatot úgy lehet értelmezni, hogy az lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a nemzeti bíróságaik előtt hasznosan hivatkozzanak arra, hogy valamely nemzeti szabályozásnak valamely irányelv rendelkezéseivel való összeegyeztethetlenségét *vis maior* igazolja annak elérése érdekében, hogy e szabályozás a szükséges időszakban továbbra is alkalmazható legyen, meg kell állapítani, hogy az olyan nemzeti szabályozás, mint a 2020–315. sz. rendelet 1. cikke, nyilvánvalóan nem felel meg a *vis maiorra* való hivatkozásra irányadó, az említett ítélkezési gyakorlatból következő feltételeknek.
- 69 E tekintetben először is, noha a Covid19-világjárványhoz hasonló kiterjedt egészségügyi válság az érintett tagállam érdekkörén kívül esik, valamint elháríthatatlan és rendkívüli, az olyan nemzeti szabályozás, amely általános jelleggel mentesíti az utazási csomagok valamennyi utazásszervezőjét a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdésében előírt megtérítési kötelezettségük alól a meghatározott, több hónapos időszak alatt közölt felmondások tekintetében, magánál jellegénél fogva nem igazolható az ilyen eseményből eredő kötöttségekkel, és így nem felelhet meg a *vis maiorra* való hivatkozásra irányadó feltételeknek.

- 70 Az ilyen szabályozás ugyanis azáltal, hogy ténylegesen e megtérítési kötelezettség általános ideiglenes felfüggesztéséhez vezet, nem korlátozódik kizárólag azokra az esetekre, amelyekben az ilyen – különösen pénzügyi – korlátozások valóban megnyilvánultak, hanem kiterjed minden olyan szerződésre, amelyet a meghatározott időszak során mondtak fel, anélkül hogy figyelembe vennék az érintett utazásszervezők konkrét és egyéni pénzügyi helyzetét.
- 71 Másodszor, a Bíróság rendelkezésére álló iratokból nem tűnik ki, hogy azokat a pénzügyi következményeket, amelyeket a 2020–315. sz. rendelet 1. cikkének rendelkezései kezelni kívántak, ne lehetett volna más módon elkerülni, mint a 2015/2302 irányelv 12. cikke (2)–(4) bekezdésének megsértésével, és különösen az érintett utazásszervezők javára bizonyos, valószínűleg az EUMSZ 107. cikk (2) bekezdésének b) pontja alapján engedélyezendő állami támogatási intézkedések elfogadásával, amely lehetőséget más tagállamok is igénybe vettek, amint azt a főtanácsnok indítványa 82–84. pontjában kifejtette.
- 72 Ebben az összefüggésben, noha több kormány hangsúlyozta, hogy az ilyen állami támogatási intézkedések elfogadását számos tagállam tekintetében különleges nehézségek övezték, mivel ezen intézkedések rövid időn belül történő elfogadásának lehetősége többek között az utazási csomagok ágazatának meglévő szervezeti felépítésétől, valamint az ilyen intézkedések belső eljárásainak megfelelő elfogadásához szükséges időtől függött, e tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint valamely tagállam nem hivatkozhat a belső jogrendből adódó nehézségekre az uniós jogból eredő kötelezettségek nem teljesítésének igazolása céljából (2013. június 25-i Bizottság kontra Cseh Köztársaság ítélet, C-241/11, EU:C:2013:423, 48. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2014. november 6-i Bizottság kontra Belgium ítélet, C-395/13, EU:C:2014:2347, 51. pont).
- 73 Ebben az összefüggésben a többek között a cseh kormány által előadott azon érvnek sem lehet helyt adni, amely szerint az állami támogatások nyújtásából álló megoldásnak „végső megoldásnak” kell lennie. E tekintetben ugyanis elegendő megállapítani, hogy az uniós jog lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy az e célból előírt feltételek tiszteletben tartása mellett előírják az állami támogatások bizonyos formáit, különösen azokat, amelyek az EUMSZ 107. cikk (2) bekezdésének b) pontja értelmében a belső piaccal összeegyeztethetőnek tekinthetők, miközben e jog éppen azt nem teszi lehetővé a tagállamok számára, hogy ne teljesítsék azon kötelezettségüket, hogy nemzeti jogrendjükben minden szükséges intézkedést megtegyenek valamely irányelv, a jelen esetben a 2015/2302 irányelv teljes érvényesülésének biztosítása érdekében.
- 74 Azt is meg kell állapítani, hogy a tagállamoknak lehetőségük volt arra is, hogy olyan megoldásokat vezessenek be, amelyek nem arra szolgálnak, hogy előírják, hanem arra, hogy ösztönözzék az érintett utazókat, vagy megkönnyítsék számukra, hogy a pénz formájában történő megtérítés helyett utalványokat fogadjanak el, mivel az ilyen megoldások szintén hozzájárulhatnak az érintett utazásszervezők likviditási problémáinak enyhítéséhez, amint az a 2020/648 ajánlásban, különösen annak (15) preambulumbekkezdésében szerepelt.
- 75 Harmadszor, amint arra a főtanácsnok az indítványának 80. pontjában szintén rámutatott, az olyan nemzeti szabályozás, mint a 2020–315. sz. rendelet 1. cikke, amennyiben azt írja elő, hogy az utazási csomagot nyújtó utazásszervezőket a szóban forgó utazási csomagra vonatkozó szerződéstől való „elállásról” szóló értesítéstől számított akár 21 hónapig mentesítik a megtérítési kötelezettségük alól, nyilvánvalóan nem úgy került megállapításra, hogy hatásait a *vis maiornak* tekinthető esemény által okozott nehézségek orvoslásához szükséges időtartamra korlátozza.

76 A fentiek összességére tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdését a 4. cikkével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében az utazási csomagok szervezői – az utazási csomagra vonatkozó szerződések teljesítését akadályozó globális egészségügyi válság kitörésével összefüggésben – ideiglenesen mentesülnek azon kötelezettségük alól, hogy az érintett utazóknak legkésőbb a szerződés felmondását követő 14 napon belül megtérítsék a felmondott szerződés alapján teljesített kifizetések teljes összegét, beleértve azokat az eseteket is, amikor az ilyen szabályozás célja annak elkerülése, hogy a várható visszatérítési követelések nagy száma miatt ezen utazásszervezők fizetőképessége olyan mértékben legyen befolyásolva, amely veszélybe sodorja létezésüket, és ily módon megőrizze az érintett ágazat életképességét.

A harmadik kérdéstről

77 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az uniós jogot úgy kell-e értelmezni, hogy az lehetővé teszi a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdésével ellentétes nemzeti szabályozás megsemmisítése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság számára, hogy korlátozza az e nemzeti szabályozást megsemmisítő határozatának időbeli hatályát.

78 Emlékeztetni kell arra, hogy az érintett tagállam hatóságainak feladata megtenni azokat a megfelelő általános vagy egyedi intézkedéseket, amelyek a területén az uniós jog betartását biztosítják (lásd ebben az értelemben: 2007. június 21-i Jonkman és társai ítélet, C-231/06–C-233/06, EU:C:2007:373, 38. pont).

79 E tekintetben az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt lojális együttműködés elve szerint a tagállamok kötelesek az uniós jog megsértéséből eredő jogellenes következményeket megszüntetni, és hogy ez a kötelezettség, hatáskörük keretein belül, az érintett tagállam valamennyi szervére vonatkozik, ideértve azokat a nemzeti bíróságokat is, amelyekhez az ilyen jogsértést megvalósító nemzeti jogi aktussal szemben keresetet nyújtottak be (lásd ebben az értelemben: 2019. július 29-i Inter-Environnement Wallonie és Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ítélet, C-411/17, EU:C:2019:622, 170. és 171. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

80 Ebből következik, hogy ha valamely nemzeti bírósághoz olyan nemzeti szabályozás megsemmisítése iránti keresetet nyújtanak be, amelyet az uniós joggal ellentétesnek vél, akkor e bíróság – az ilyen keresetekre a belső jogrendjében előírt eljárási szabályoknak megfelelően, valamint az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása mellett – köteles megsemmisíteni e szabályozást.

81 Igaz, hogy a Bíróság elismerte a nemzeti bíróságok számára azt a lehetőséget, hogy kivételes körülmények között kiigazítsák az uniós joggal összeegyeztethetetlennek ítélt nemzeti szabályozást megsemmisítő határozataik joghatásait.

82 Így a Bíróság ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy a nemzeti bíróság számára – figyelembe véve a környezet védelméhez kapcsolódó nyomós megfontolások fennállását, vagy az érintett tagállam villamosenergia-ellátása megszakadásának valós és súlyos veszélye elhárításának szükségességéhez kapcsolódó megfontolásokat – kivételesen és esetről esetre engedélyezhető azon nemzeti rendelkezés alkalmazása, amely feljogosítja őt arra, hogy fenntartsa a megsemmisített nemzeti jogi aktus bizonyos joghatásait, amennyiben az ezen ítélkezési

gyakorlatban meghatározott feltételeket tiszteletben tartják (lásd ebben az értelemben: 2019. július 29-i Inter-Environnement Wallonie és Bond Beten Leefmilieu Vlaanderen ítélet, C-411/17, EU:C:2019:622, 178. és 179. pont).

- 83 Ugyanakkor a jelen ügyben egyrészt, amint arra a főtanácsnok az indítványának 101. pontjában szintén rámutatott, akármilyen súlyosak voltak a Covid19-világjárvány által az utazási csomagok ágazatára gyakorolt pénzügyi következmények, amelyekre a kérdést előterjesztő bíróság a harmadik kérdésében hivatkozik, meg kell állapítani, hogy az ezen ágazatban tevékenykedő gazdasági szereplők gazdasági érdekeinek ilyen fenyegetettsége nem hasonlítható össze a 2012. február 28-i Inter-Environnement Wallonie és Terre wallonne ítélet (C-41/11, EU:C:2012:103, 57. pont) alapjául szolgáló ügy tárgyát képező, a környezet védelmével vagy az érintett tagállam villamosenergia-ellátásával kapcsolatos nyomós megfontolásokkal.
- 84 Másrészt meg kell állapítani, hogy a tárgyaláson a francia kormány jelezte, hogy a 2020–315. sz. rendeletnek a kérdést előterjesztő bíróság általi megsemmisítéséből adott esetben eredő kár „korlátozott jelentőségű”. Így végső soron nem tűnik úgy, hogy az alapügyben szóban forgó nemzeti szabályozás megsemmisítése olyan mértékű hátrányos következményekkel járna a szervezett utazási csomagok ágazatára, hogy hatásainak fenntartása szükséges lenne ezen ágazat gazdasági szereplői pénzügyi érdekeinek védelme érdekében.
- 85 E körülmények között a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az uniós jogot, és különösen az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt lojális együttműködés elvét úgy kell értelmezni, hogy az nem teszi lehetővé a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdésével ellentétes nemzeti szabályozás megsemmisítése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság számára, hogy korlátozza az e nemzeti szabályozást megsemmisítő határozatának időbeli hatályát.

A költségekről

- 86 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

- 1) Az utazási csomagokról és az utazási szolgáltatásegyüttesekről, valamint a 2006/2004/EK rendelet és a 2011/83/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, továbbá a 90/314/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2015. november 25-i (EU) 2015/2302 európai parlamenti és tanácsi irányelv 12. cikkének (2) és (3) bekezdését**

a következőképpen kell értelmezni:

amennyiben az utazási csomagra vonatkozó szerződés felmondását követően az utazási csomag szervezője e rendelkezés értelmében köteles teljesen megtéríteni az érintett utazónak az említett utazási csomag fejében teljesített kifizetéseket, az ilyen megtérítés kizárólag e fizetések pénzügyi formájában történő visszatérítését jelenti.

- 2) A 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdését a 4. cikkével összefüggésben**

a következőképpen kell értelmezni:

azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében az utazási csomagok szervezői – az utazási csomagra vonatkozó szerződések teljesítését akadályozó globális egészségügyi válság kitörésével összefüggésben – ideiglenesen mentesülnek azon kötelezettségük alól, hogy az érintett utazóknak legkésőbb a szerződés felmondását követő 14 napon belül megtérítsék a felmondott szerződés alapján teljesített kifizetések teljes összegét, beleértve azokat az eseteket is, amikor az ilyen szabályozás célja annak elkerülése, hogy a várható visszatérítési követelések nagy száma miatt ezen utazásszervezők fizetőképessége olyan mértékben legyen befolyásolva, amely veszélybe sodorja létezésüket, és ily módon megőrizze az érintett ágazat életképességét.

3) Az uniós jogot, és különösen az EUSZ 4. cikk (3) bekezdése szerinti lojális együttműködés elvét

a következőképpen kell értelmezni:

az nem teszi lehetővé a 2015/2302 irányelv 12. cikkének (2)–(4) bekezdésével ellentétes nemzeti szabályozás megsemmisítése iránti keresetet elbíráló nemzeti bíróság számára, hogy korlátozza az e nemzeti szabályozást megsemmisítő határozatának időbeli hatályát.

Aláírások